

Om Myrmandsuvæsenet og den nuværende Situation idetheletaget

Taler
Henry Heyerdahl

Dato
16 september 1882

Sted
Folkvang, Kristiania

- 1 Hr. Kaptein Heyerdahl havde i forrige Uge ladet udgaa Indbyelser i et Antal af
1200 til Arbeidere ved og omkring Sagene for at paahøre et Foredrag Lørdag
16de Septbr. om Myrmandsuvæsenet og den nuværende Situation idetheletaget.
Det rummelige Lokale var fuldt af Mennesker, for den største Del eldre
5 Arbeidere, der med Ro og Sindighed hørte Foredraget, medens der dog i den
nederste Ende af Salen havde samlet sig en Skare unge Folk, der i sin liberale Iver
ansaa det for en Pligt at forstyrre Taleren. «Folkehøiskolelærer» Sverdrups og et
Par andre unge Radikaleres Optræden viste ogsaa, hvor nødvendig de troede det
at være at svække Indtrykket af Talen ved en ubetimelig og taktløs
10 Interpellation. Hr. Heyerdahls Foredrag var i sin Helhet saalydende:

- Velkommen og Velmødt! Naar jeg har anmodet Eder om at møde her iaften, er
det, fordi jeg har fundet mig særlig opfordret til at bede Eder med mig i al Ro at
kaste et Blik paa de nuværende Foreteelser i vort offentlige Liv og at gjøre dette
15 med det Alvor og med det Syn for Følgerne, der passer sig for den virksomme
Arbejder, det er, for den Mand, som med Aand og Haand bidrager til
Produktionen i vort Fædreland, og som derfor er et Led i den stille Magt, der
danner Samfundets Grundmur og derfor maa føle og lide under enhver
Forstyrrelse, som foregaar i Overbygningen. Jeg vil ikke trætte hverken eder eller
20 mig selv med at indlade mig paa spidsfindige og forskruede Lovfortolkninger;
jeg vil tage Forholdene, som de er, og da ved Hjælp af almindelig sund Sans se
dem i sine Følger. En af vor Tids største Statsmænd har udtalt, at man dør af
Politik, men at man lever af Forretninger. Ethvert Menneske, der, som de fleste
af os, er nødt til at arbejde hele Dagen med en bestemt Tanke og i en bestemt
25 Gjerning, trænger saa vel til Hvile den øvrige Del af Dagen, at han kan ikke ofre
noget paa en saa vanskelig og paa samme Tid sønderrivende og splittende Ting
som Politiken er. Oftrer han sig for Politiken, da er det min Erfaring, at han
bliver uduelig til Arbeidet, og kommer i økonomisk Nød, og derfor tror jeg, at

30 hin Statsmand har Ret, naar han siger, at Politiken dræber, men at
Forretningerne og Arbeidet lader os leve. Nu er det desværre i vort stakkels lille
Land kommet dertil, at der er Politik i næsten alt, og at man koger Suppe paa
den mindste politiske Pølsepind. Man faar derfor tage Forholdene som de er, og
jeg vil da forudskikke nogle Bemærkninger, som ialfald vil vise mit Standpunkt i
35 disse Sager, og hvorved jeg vil bevare mig mod Mistanke for at ville paatvinge
nogen en bestemt Mening. For at kunne være en virkelig grundig Politiker maa
man have et tilsvarende Kjendskab saavel til de moralske, som til de finansielle,
økonomiske Vilkaar, der betinger alle menneskelige Handlinger, og det skal være
den virkelig storslagne Politikers Maal at bringe alle disse Vilkaar til den for
40 Samfundets Trivsel og Lykke mest harmoniske Udvikling. Det er en stor
Opgave at være en virkelig stor Politiker; det kræver særlige Evner, særligt
Studium, særlig Erfaring og fremfor alt stor Menneskekundskab, som kun kan
erhverves i det store, vexlende og virksomme Liv. Er det imidlertid paa den ene
Side meget vanskeligt at blive en stor Politiker, er det paa den anden overmaade
45 let at blive en liden Politiker. Det ligger altid i selve Sagens Natur, at jo
vanskeligere en Stilling er, jo tungere en Gjerning at udføre, desto vanskeligere
har den store Mængde for at bedømme de nødvendige Egenskaber, som der
hertil maa have. Deraf kommer det, at en liden Politiker, som vi jo selv kan se,
ofte faar ligemegen, ja kanske mere Indflydelse end den store, fordi Mængden
50 saa overmaade let lader sig dupere, som for Exempel af alle disse omvankende
Talere, der sætter Løgn og Frækhed istedetfor Kundskab og Erfaring, og derfor
næsten altid kan siges at vinde Tilhængere blant Massen, idet de stadig taler om
sine Tilhøreres Rettigheder, men aldrig om deres Pligter. Den Slags Folk har
Amerikanerne et godt Navn paa: stump orator, saaledes kaldes den, der farer
55 omkring for at besnakke Folk i sin egen Interesse.

Jeg er nu i den Stilling, at jeg sandelig ikke pretenderer at være en første Klasses
Politiker; men jeg vil ikke nedlade mig til at tilhøre den anden Klasse. Jeg er saa
lidet Politiker, at naar jeg her hører de forskjellige Benevnelser af Venstre og
60 Høire, er jeg i den Stilling, at dersom det er Venstremændene, der ønsker
Ministeriet i Storthinget for at øve sin Indflydelse, da er jeg Venstremand; men
naar Høiremændene fordømmer 9de Juni-Beslutningen og Myrmandsuvæsenet
med alt sit Hjertelag, da er jeg Høiremand. Jeg har ikke til Hensigt her at søge at
paatvinge nogen min Mening. Jeg holder paa, at enhver voxen Mand faar
65 opgjøre sig en Mening for sig selv, og saa faar han bære Følgerne af den Mening.
Saaledes tror jeg ogsaa, at den virkelig frisindede, liberale Mand bestandig vil
handle. Han vil i al Ro - saaledes som jeg nu vil forsøge at gjøre iaften - meddele

den voxne Mands Meninger med sine Grunde for, at han har den og den
70 Mening; men han vil ikke med Ord søge at overtale nogen til at have netop den
Mening. Jeg vil altsaa ikke agitere for nogen Mening; det er kun den falske
Liberale som agiterer, fordi han føler, at hans Mening er for svag til at staa paa
egne Ben, og fordi han vil opnaa egen Fordel ved at faa den Mening
gjennemført. Naar en voxen Mand bestemmer sig til en Handling, vil han
75 gjerne se til, at han baade har Retten til at kunne udføre den og Magt til at
gjennemføre den; fremdeles vil han ogsaa undersøge, hvilke Følgerne af hans
Handling kan være. Gjør han ikke dette, siger en Mand kun: Jeg vil gjøre dette
og dette - og han saa ikke udfører det, da er han en Skvadroner. Har han bestemt
sig til en Handling og udført den, og den bliver til hans Ulykke, fordi han ikke
80 har forudseet Følgerne, da er han en Dumrian. Den samme Regel, som gjelder
for Enkeltmænd, gjelder ogsaa for Korporationer og kollegiale Forsamlinger,
naar de bære sig ad paa samme Maade, og de faar da saa samme Karakteristik.
Storthinget har i sin Tid med en bestemt Beslutning benegtet Kongens
afgjørende Veto i Grundlovssager, og den da seirende Majoritet har ved en
85 Mængde omreisende Agitatorer søgt at sikre sig Vælgernes Stemning for den
fattede Beslutning. - Vi ved alle, at vort Storthing giver Love, og at ingen Lov
kan komme istand uden Storthingets Vilje og Samtykke. Det var derimod en
særskilt konstituerende Forsamling, som gav os Grundloven paa Eidsvold: den
var valgt udelukkende for det Øiemed. - Naar vi nu betragter et Lands
90 Indvaanere som Aktieeiere i et stort Selskab, som vi vil kalde vort Fædreland, er
det altsaa Grundloven, som her bestemmer de ledende Regler for, hvorledes
disse Aktionærers Tarv skal varetages, og ved hvilke Midler de skal styres og
beskyttes. Da nu Medlemmerne i dette Aktieselskab, altsaa Borgerne i Landet,
har til dette Selskab bundet sig paa en ganske anden og stærkere Maade end
95 Medlemmerne af noget andet Aktieselskab, - de har bygget sine Huse her,
nedlagt sine Penge i forskellige Foretagender, da er det klart, at her maa Regelen
være i endnu langt stærkere Grad end ellers, at Grundvolden for Dannelsen af
Selskabet kun maa forandres med denalleryderste Grad af Forsigtighed, og hvor
der er den høieste Grad af Sandsynlighed for, at det skal være det Rette; - derfor
100 er ethvert Aktieselskab forsynet med stærke Forsigtighedsregler i den Henseende
for at intet skal være hjemfaldent til en tilfældig og veksellende Majoritets
Bestemmelser; thi hvad der er Majoritet iaar, kan blive Minoritet til neste Aar. -
At fortolke Love er et særligt Studium, og at fortolke Grundloven, som blev
forfattet for flere Menneskealdrer siden og under Forhold, som vi ikke kjender
105 grundig nok til, det er endnu vanskeligere. Derfor at lade Nationen selv, at lade
Massen optræde som Grundlovsfortolker, det synes omtrent at være det værste

af alt. Det synes hellere rimeligt at tænke sig, naar den udøvende og den lovgivende Myndighed er uenige om sin Magts Grænser, at man da faar
110 henvende sig til den tredie Magt i Samfundet, som styrer, nemlig den dømmende, - d. e. Rigets Høiesteret. Det er uafhængigt saavel af Konge som Storthing, og som kan afgive den præsumtivt paalideligste og mest kyndige Mening i denne Sag.

115 Staten styres, som I ved, ved tre Tøiler, den lovgivende Magt paa den ene Side, den dømmende i Midten og den udøvende paa den anden Side. Alle disse Tøiler knyttes sammen i en Knude, som vi kalder Kongemagten. Denne Knude maa være hel, og ligge rigtig, Tøilerne maa holdes lige stramt saa at man ikke risikerer at kjøre ud i Grøften. - Under den nu paagaaende Valgkamp har det været sterkt
120 fremhevet, at Kongen intet Veto har i Grundlovssager. Det skulde altsaa være lettere at forandre Grundlovens Bestemmelser end almindelige, andre Love; denne Udtalelse er kommen stærkest frem i den senere Tid gennem et Manifest fra Nordre Trondhjems Amts Storthingsmænd. Deri siges, at dersom Kongen ikke opgiver sit Veto, - da maa han afsættes; - om med eller uden Pension, det
125 siges ikke. Men mon der ikke med den samme Ret, hvormed disse siger, at Kongen skal afsættes, kan være andre, som siger: Nei, dersom han opgiver Vetoet, da skal han afsættes. De, som hylder den Anskuelse, siger: Vi vil ikke have, at Grundbetingelserne for vort Livs Vilkaar skal være underkastede en tilfældig Majoritets Bestemmelser; der skal moden Overveielse til, før der sker
130 Forandring, og Minoriteten har der ligesaavel som Majoriteten Ret til at have noget at sige. Lad os nu antage, at begge disse Partier virkelig bestaar af saavidt [...] Mænd, at der staar Gjærning bag deres Ord, den ene siger altsaa: Jeg vil det, og den anden: Jeg vil det, - som er det stik modsatte; naar det nu er kommen dertil, at talte eller skrevne Argumenter ikke længer duer, da maa man bruge
135 andre Argumenter, som er kraftigere og stærkere, og da kommer vi midt op i Borgerkrigen, som er den rædsomste og forfærdeligste af alle Krige, thi den bringer Lidenstaberne i Bevægelse, bringer Fader mod Søn, Broder mod Broder, kort, det Land, som er kommet ind paa den, gaar sin Undergang imøde. Førend vi imidlertid nu vil tænke paa at støtte noget af disse Partier eller bidrage til, at
140 en saadan Tilstand skal fremkomme, vil vi med Ro og Sindighed mønstre Forholdene og se efter, hvorledes det stiller sig for os. Hvilke Kræfter har de nævnte Partier at møde op med, hvorledes vil de kunne styre disse Kræfter, og med hvilket Resultat vil de kunne slutte op Kampen? Først og fremst maa vi da erindre, at enhver Uro bliver af Kapitalisterne betragtet med meget stærk
145 Mistillid, der er intet saa ømfindtligt Vesen i Verden som Guldets. Hvor der er

nogen Uro, trækkes Guldet strax bort. - Dette er erkjendt i begge Partiers, baade Høires og Venstres, Presse, at det er uheldigt for Virksomheden. - Tingen er simpelthen den, at først vil Statens Kredit lide; som Følge deraf vil enhver
150 Borger i Staten, som eier noget, være forsigtig, han vil styrke sine Reserver, det vil sige, formindske sit Arbeide, altsaa forringe Produktionen, og det har til Følge, at der bliver Nød mellem Arbeiderne. Vi ser hos os nu, hvorledes Bankerne har Overflod paa Penge; men de faste Eiendomme synker i Verdi. Jeg kjender flere Kapitalister her, som nu ikke vil købe en Eiendom, saalenge denne
155 Spektakel staar paa. Derfor vil Eiendommene fremdeles synke i Verdi, og det vil gaa ud over den store Masse, som vil lide derved. Man maa ikke tro, at Kapitalisten lider under det i samme Grad; han kan miste noget af sit, men han sørger altid for at have noget i Sikkerhed. Som sagt, begge Sider er heri enige. Den venstre Presse - jeg regner hertil de Organer, som jeg kjender, Dagbladet og
160 Verdens Gang, særlig det første, har udtalt, at den heri er enig; men den tror, at Botemidlet skal være, at alt, hvad der heder Eiendom, skal gaa over til Dagbladets Parti. Men her kommer det i Veien, at Pengemændene, uden Undtagelse, er meget konservative, de ville bevare, hvad de have, og vil kun have Tillid til solvente Folk. Ingen af dem vil sætte sine Midler ud, uden der, hvor
165 han tror at have Sikkerhed for Kapital og Renter, men dette er netop en Sikkerhed, som ialfald Venstrepartiet for Øieblikket neppe kan byde. Der er blandt de Personer, som man kjender af Partiet, næppe nogen, som kan byde tilstrækkelig Garanti for nogen særlig Tilgang af Kapital. Det er muligt, at dette Forhold i Dhrr. Venstremænds Øine er meget urigtigt, men Verden er nu
170 engang saaledes. De, som har erhvervet sig noget med sit Arbeide eller ved sin Dygtighed, vil overmaade nødig kaste det bort. En Tro paa, at vort Land i den nære Fremtid skulde styres af det nuværende Venstrepartis Ledere, vilde derfor ubetinget svække vor Kredit, og det vil altsaa atter lede til, at Virksomheden vil formindskes. Det vilde derfor blive et for Landet dyrt

175 Ministerium. - Enhver ved, at et Maskineri uden Smørelse gaar varmt og tilsidst gaar det hele i Filler; saaledes vil det ogsaa gaa med en Virksomhed uden Kapital; thi denne er Virksomhedens Smørelse. Under Forhold som disse vil altsaa den endelige Kamp begynde, det vil sige, paa den ene Side staar det Parti, som har
180 Midlerne og besidder Udlandets Tillid, paa den anden Side en udmagret, udmattet Arbeiderstand, som lidet eller intet har tjent. Dette er altsaa Begyndelsen, - jeg siger, at det er kun Muligheder, jeg taler ikke om Virkeligheden. Men Mulighederne kan rykke os nærmere og nærmere ind paa Livet, og der er adskillige Foreteelser, som synes at tyde derhen.

Enhver Mand og enhver Korporation, som har en god Sag at føre frem, fører den aabent og ærligt; men der, hvor man har Frygt for dens Godhed og kun vil tjene bestemte Interesser, der lukker man sig inde og fatter sine Beslutninger.

- 190 Derfor tjener den Maade, hvorpaa Beslutningerne i de senere Dage ere fattede inden adskillige Velgerforsamlinger, tildels til at styrke de Muligheder, som jeg omtaler. Valgforsamlingerne skal være Møder af Folk, mødte frem som valgte af Urvælgerne; de skal indbyrdes forklare og overlægge, hvem der er de bedste for Storthingshvervet. De skal ikke møde op saaledes, at den ene Part kommer
- 195 rustet med sit Antal og siger: Dem vil vi have; det er Despotisme i den Allerforkasteligste Form; men saadan er Stillingen, naar en slig Kamp begynder. - Til at kjæmpe behøves der ikke alene Mennesker, men disse skal være disciplinerede; desforuden behøves Klæder, Vaaben, Ammunition, Fødevarer osv. Alt dette koster Penge, og det er netop det, som det ene Parti savner, men
- 200 det andet har. Nu kommer desforuden den Fordel, som ogsaa Høirepartiet har, at det ikke alene er fra sin gode økonomiske Stilling, men fra sin Forbindelse med de bestaaende Forhold, at det henter sin Styrke. Telegrafene bragte os igaar Underretning om, hvad Disciplinen kan gjøre. Vi ser, hvorledes en Haandfuld Englændere ved Hjælp af Disciplinen er istand til at underkaste sig en hel
- 205 Nation. (En Stemme: Det gaar aldrig i Verden.) Jeg har selv seet den Brigade, som rykkede frem dernede; det var unge 18-20 Aars gamle Gutter, men med en saadan Disciplin, at Officererne kunde sige til dem: Skyd ikke, men gaa paa med Bajonetten, og de stormede frem, skjønt Kuglerne peb dem om Ørerne; der ser man, hvad Disciplinen kan gjøre. Nu er det vel saa, at for en kort Tid kan vel en
- 210 ildfuld Taler og en begeistret Digter holde Modet oppe; men Mennesket kan desværre ikke leve af denne luftige Føde; naar Hunger og Tørst melder sig, da falder Modet. Lad os imidlertid tænke os, at Venstrepartiet trods alle Hindringer seirer, at det knuser Høire fuldstændigt, hvorledes vil det saa gaa? Da maa naturligvis Kongen afsættes, det er jo en Betingelse, og Unionen med
- 215 Sverige maa ophæves, og vi faar da en Præsident, hvem, det kan være ligegyldigt. - Nu ere Norge og Sverige Kompagnoner i en Forretning. De har slaaet sig sammen, men naar den ene Kompagnon vil hæve denne Forretning, da maa det være, fordi han har større Fordele paa en anden Kant. Men den, som bliver opsagt, maa da have Ret til at sige: Godt, jeg føler, jeg har Tab deraf, og nu faar
- 220 vi velge en Voldgift, som faar opgive, hvor stort Tabet er. Saalænge Unionen bestaar, har Sverige sikre Grænser; ophører den, bliver Grænsen usikker; den maa beskyttes og det koster Penge; Sveriges Industri har havt et Marked hos os osv., paa denne Maade kan det blive en stor Erstatning, og Præsidenten vil

225 modtage en Regning, som han næppe magter at betale og vi ville have at
begynde under værre Forhold end i 1814. Lad os tænke os, at Høire vinder. Da
vil baade Unionen og Kongedømmet bestaa; men da er det greit, at det seirende
Parti vil have Ro, og da vil det klarligen tage Forholdsregler, hvorved der kan
forhindres, at der opføres saadanne Rabalderforestillinger, som har været saa
230 almindelige i de senere Aar.

Da under enhver Omstændighed indre Uroligheder er ensbetydende med
Indskrænkning i Arbeide og Produktion, og Resultatet i Tilfælde af, at Venstre
seirer, vil blive Nød og Fattigdom, og i Tilfælde af, at Høire seirer, en
235 Indskrænkning i vor Frihed, da kan jeg ikke se andet end, at under enhver
Omstændighed saavel Nationen i sin Helhed som den arbejdende Klasse i
Særdeleshed vil blive de Tabende. Jeg gentager, at dette kun er Muligheder, som
man maa stille sig for Øie; vi maa tænke os, hvad der kan ske, naar vi handler; vi
maa ikke handle som letsindige og i Blinde gjøre en Gjerning uden at vide, hvad
240 Følgerne kan blive. Muligens vil Forholdene ikke udvikle sig, som jeg har sagt,
muligens kan det indtræffe; man maa være forberedt paa alt.

Under disse Forhold synes det sandelig at ligge meget nær, at enhver af os
spørger sig selv: Hvad er Hensigten med al denne Kvalm, som gjøres? Hvad vil
245 vi naa ved det? og er Maalet givet, er da dette Maal værd al den Risiko, som vi
løber? Det er Spørgsmaal, som hver voxen Mand maa besvare sig selv, før han
slutter sig til noget af de Partier, som her eksisterer. Man ved, at Republikanerne
altid siger: Frihed, Lighed, Broderskab. Lad os se, hvorledes det har sig med disse
Egenskaber hos os. Friheden tror jeg ikke vi mangler. Jeg vil atter her tage

250 et Exempel fra det Land, som er et Mønster for alle fri Samfund, nemlig
England. For nogle Uger siden var der et Parlamentsmedlem, som havde tilladt
sig at skrive i en Avis mod en Dommers afgivne Dom og mod Juryen, som
havde feldet Dommen. Han blev uden videre indkaldt for den samme Dommer
255 og af ham ilagt en Mulkt af 9000 Kroner og 3 Maaneders Fængsel samt
forpligtet til at skaffe en Kaution stor 180,000 Kr. for god Opførsel i Fremtiden.
Saadan behandler man der Opviglere. (Uro). Det Brev, som han har skrevet,
indeholdt kun en liden Brok af al den Frækhed og Usandhed, som er indeholdt i
Nordre Trondhjems Amts Storthingsmænds Valgmanifest, og de gaar fri.
260 Følgelig ser vi, hvor langt større Frihed der er hertillands end andre Steder; vi
have en ganske ubunden Næringsfrihed, vi kan baade tænke, tale og handle frit.
Vi har dernæst fuldstændig Lighed for Loven for alle; Retspleien er billig, og

enhver kan faa den. Der er ingen som helst nedarvede Rettigheder, der tynger
265 os. Enhver Mand, som vil arbeide, kan altid naa frem til Hæder og
Uafhængighed. Hos os gjelder Dygtighed i Arbeide, det er det Adelsbrev, som
bringer os ind overalt. Nu kommer vi endelig til det tredie, Broderskabet, ja, det
tror jeg vi fuldstændig mangler. Bjørnson har med sit geniale Digterblik paa
Forholdene saa træffende udtalt dette, hvor han siger:

270

Vi har Sædejord nok,

vi har Sommersol nok

275 bare vi, bare vi havde Kjærlighed nok!

Hvad vi savner, er netop den indbyrdes Kjærlighed til hinanden og den
indbyrdes Overbærenhed ligeoverfor hinanden. Netop alle disse, som kalder sig
Frihedens Apostle,

280

har ikke gjort stort andet i mange Aar end at ruske op i alt, hvad der er ondt og
slet for at vække Misundelse og Had mellem Klasserne (En Stemme: Bevis det!).
De har brugt Agitationen for at forstyrre Freden og Roen, det have vi stadig for
vore Øine. - Nu, hvad enten Statsraaderne kommer ind i Stortinget eller ikke,
285 saa kan jeg ikke indse andet, end at vi lige godt nyder den Frihed og Lighed, vi
har, og at enhver af os lige godt kan udføre sin Gjerning. Snart i 70 Aar har vi
ikke vidst andet, end at Kongen havde Veto i Grundlovssager og aldrig har vi
mærket noget galt deri; derfor tror jeg trygt, vi ogsaa fremdeles kan vente, indtil
vi ser nogen Ulempe af det. Den voxne Mand skriger ikke, før han bliver stødt;
290 men det er Børn, som skriger, naar de ikke faar sin Vilje frem. (En Stemme:
Oples den Paragraf, hvori der staar om Kongens Veto. Bravo! Hyssen, En
Stemme fra Galleriet: Leve Beslutningen af 9de Juni. Hurra! Trampen, Hyssen).
Jeg vil gjøre mine Herrer opmærksom paa, at jeg har leiet dette Lokale og
indbudt Folk til at komme og høre paa mit Foredrag, ligesom jeg udtrykkelig
295 har henvendt mit Foredrag til de Mænd, som arbeider med Aand og Haand. Jeg
har ikke tænkt paa at indbyde nogen eller henvende mit Foredrag til dem, som
arbeider med Munden (Bravo). De hører ikke hjemme her. (En Stemme
[Nordmandens Redaktør]: Vi faar høre paa det med Taalmodighed, jeg antager,
Foredragsholderen giver andre Mænd Ordet bagefter). - Nu spørger jeg igjen,
300 har nogen af eder nogensinde mærket nogen Skade af Vetoet, er han derfor
bleven mindre lykkelig? Jeg tror, man trygt kan svare nei herpaa, og jeg tror, at

enhver eller ialfald mange med mig, der tager sin sunde Sans tilhjælp, ogsaa vil
svare: Nei, det har vi ikke. Jeg tror, at vi med Tryghed kan overlade enhver
305 Lovfortolkning til dem, som forstaar det, og ikke trætte os selv eller andre med
at forsøge paa at indlade os paa en Gjerning, som er os fremmed. Vi har aldrig
seet noget Misbrug af Kongens Veto, hverken i Grundlovs eller
Bevilgningssager. Tvertimod, det vilde maaske have været overordentlig meget
heldigere, om den sidste Ret i den senere Tid havde været benyttet i større
310 Udstrækning. At skabe en Institution, som aldrig skulde kunne misbruges, som
ikke havde nogen Feil, det er ikke muligt; vi maa være tilfredse med, at den givne
Magt endnu ikke har været misbrugt, og vi maa være varsomme med
Forandringer, hvorved Magten, saavel over Grundloven som over Pengepungen
henlægges til Steder, hvor denne Magt ved en tilfældig Majoritet saa let kan
315 misbruges.

Idet Taleren henviste til enkelte Udtalelser paa Arbeidermødet i Trondhjem,
fandt han disse vel haarde, da der dog findes mangen hæderlig Mand, som kan
have Gjæld, han vilde kun anse dem som en mandig Protest mod at leve enten
320 ved Plattenslagerier eller ved andres ufrivillige Bidrag. Taleren kunde ikke andet
end prise denne Grundtanke, der dog maatte lede til, at man søgte de
nødvendige Mænd saavel til Kommunens som Statens Styrelse imellem de
selvhjulpne uafhængige, - og at man til at styre de offentlige Midler kun valgte
saadanne, hvem man ogsaa vilde betro Styrelsen af sine egne opsparede Midler.
325 Man burde aldrig taale, at nogen offentlig Administration besettes med Mænd,
der til egen Fordel dannede en amerikansk Ring.

Taleren havde selv Erfaring for, hvorledes den engelske Arbeider med Forstand
vælger sine Ledere, der da stedse arbeide med praktiske Maal for Øie, d. e. en
330 forbedret og udvidet Anledning til at forøge sin Dygtighed, hvorved enten kan
skaffes en større Fortjeneste eller en større Evne til at udnytte den Fortjeneste,
man har. Maalet er at skaffe et Hjem, hvor der kan nydes et tilfredsstillende og
lykkeligt Liv, og det er alle disse lykkelige Hjem, der danne det lykkelige Folk.

335 Taleren havde forgjæves forsøgt at finde noget Bevis for at enten vort Storthing
eller vor Regjering hidtil havde ofret Industri og Haandverk nogen særlig
velvillig Opmærksomhed - hvad den kommende Majoritet vilde gjøre var jo
umuligt at vide.

340 Taleren advarede mod at lægge altfor megen Skyld paa Regjeringen alene, der

vist nok havde det tilfelles med alle Regjeringer at faa flere og flere Fiender, jo længere den bestaar, - men dog ikke kunde bruge en eneste Krone mere end af Storthinget bevilget og heller ikke paa anden Maade end af Storthinget bestemt.

345 Have vi en skrivende Regjering saa have vi et talende Storthing, for meget af begge Dele kan være lige galt.

Taleren udhævede derfor gjentagende, at der ikke kunde være nogen Grund for den virkelige Arbeider til at støtte nogen ærgjerrig eller forfængelig Partichefs
350 Magtsyge. Før Arbeideren støtter nogen bestemt politisk Bevægelse, bør han kjende Maalet for og Hensigten med hele Bevægelsen,- de Garantier, der bydes ham samt den Risiko, han løber. Man bør kjende Prisen for den Vare, som bydes, for selv at se og bedømme om den er værd, hvad der forlanges.

355 Taleren henledede dernest Opmerksomheden paa saavel de engelske som de franske Arbeideres, samt hvorledes de engelske Arbeidere under en forstandig Ledelse og med praktiske Maal for Øie havde forbedret sin Stilling. Muligvis vilde han ved en anden Leilighed nærmere udtale sig herom. Taleren fortsatte derpaa som følger:

360 Hvor forskellige Meninger man end kan have om en Sag, hvis Afgjørelse er afhængig af Argumentets Magt, bør disse Meninger dog kunne fremføres med Ro og Sindighed. De forskellige Meninger bør kunne fremsættes uden Afbrydelse, saalænge man holder sig indenfor de passende Former og kun lægger
365 virkelige Kjendsgjæringer til Grund for sine Udtalelser. Nu har I hørt min Mening i denne Sag; jeg legger ikke to Pinder i Kors for at bede nogen om at antage den. Det faar afgjøres af enhvers sunde Sands, om han heri har fundet noget, der enten har kunnet forandre hans Mening eller styrke den Mening, han har havt.

370 Der er imidlertid andre Omstændigheder, der skulde bidrage til, at man maa se hen paa den nuværende Majoritet i Storthinget med megen Uvilje. De Forhold, som jeg nu vil omtale, vedkommer ikke nogen Lovfortolkning; der behøves til Forstaaelsen intet andet end den almindelige Opfatning af, hvad der er ret og
375 billigt. Naar vi f. Ex. hos os gjør Krav paa Ligeberettigelse med Sverige i alle Rettigheder, da skyldte vi ogsaa at opfylde vore Forpligtelser i lignende Forhold. Det er derfor Mundsveir, naar vi sige, at vi i alle Forhold skal være lige, og saa ikke paa samme Tid kan opfylde det, som vi har lovet. Naar vi derfor negter vort Bidrag til de Udgifter, som er fælles for Unionen i det Forhold, hvorefter vi er

Pligtige, da har vi deri handlet Uret. Det kan enhver forstaa, - dertil behøves ingen Lovfortolkning, og vi har handlet Uret i det Øieblik, at Storthinget har negtet at udbetale vor Kronprins den Apanage, som ham tilkommer. Dernest er det os alle i dette Land magtpaaliggende at have en hurtig Retspleie. Naar derfor

385 Midlerne til denne hurtige Retspleie indskrænkes, da lider vi derunder, som skulde føle os sikrede ved den. Altsaa er dette ogsaa Uret, som enhver kan forstaa. Flere lignende Exempler kunde ogsaa nævnes. Jeg skal nu kun tilsidst komme til den Institution eller det Uvæsen, hvori al Ubillighed, al Uretfærdighed har kulmineret, nemlig Myrmandsuvæsenet. Vi ved alle, at det er

390 Forbryderen, som bryder Lovene; men han risikerer noget, naar han gjør dette. Han risikerer at blive straffet derfor; han foretager ikke sin Handling uden at vide, at den vil have sine Følger. At bryde Loven er altsaa en Forbrydelse, men at omgaa Loven er en Lumpenhed, - det er værre end en Forbrydelse, fordi man søger at opnaa Fordele uden at have noget at risikere. Der kan ikke tænkes nogen

395 mere almindelig Fordømmelse af dette end den, som ligger i, at man kalder de Sagførere, som befatte sig med at omgaa Loven, Vinkelskrivere og Lommeprokuratorer. Det er mod denne Fremgangsmaade - ved en Omgaaen, som er imod Lovens Aand at naa sit Maal - at jeg vil opfordre enhver retsindst Mand til at protestere. Hvad enten man naar Stemmeret ved at købe

400 Haandverkerborgerskab, naar man ikke selv er Haandverker eller købe verdiløse Myrlapper, da er en saadan Fremgangsmaade en Protest mod al sund Sans og almindelig Retfærdighedsfølelse, og vindes en Valgseier ved saadanne Midler, er det Løgn at sige, at Valget er fremgaaet af den almindelige Mening. Desverre har vort offentlige Liv gennem en lang Række af Aar ytret sig gennem Omsvøb og

405 Forbehold. En grei, aaben Udtalelse og en grei, aaben fremført Mening hører sandelig til en sjelden Vare baade fra det ene og det andet Parti. Men, som sagt, al Omgaaen har kulmineret i den ene Bestemmelse, som indrømmer Retten til Myrmandsuvæsenet. Det er et saa voldsomt Forsøg paa at demoralisere den hele Nation, at det er enhver veltænkende, retskaffen Mands Pligt at søge at

410 modarbejde dette Uvæsen inden sin Kreds. Det har været mig særdeles glædeligt, at jeg fra mine egne Arbeidere har hørt den Udtalelse, ikke fra en, men fra mange, som allesammen har sagt: Dette er Fusk. Jeg tror efter den sunde Sans, som jeg har fundet hos vore virkelige Arbeidere, at de alle har den samme Opfatning. Skal ikke hele vort Valgvæsen blive en fuldstændig Karikatur, da

415 maa denne Bestemmelse omgjøres. Det er jo en forunderlig Ting, at Storthinget, der har den virkelig alvorlige og hellige Ret at give Love, ogsaa skal give en Bestemmelse for, hvorledes man skal omgaa Lovene. Det er jo simpelthen et Selvmord.

Der er ogsaa en anden Ting. Naar disse offentlige Mænd, der taler om Stemmeretten som en hellig Borgerpligt, som et stort Klenodie, sætter Midler istand, hvorved man kan købe dette Klenodie for 2 Kr., da bliver det sandelig et meget billigt Klenodie, men billige Varer er slette Varer, det ved vi alle, og vi ville ikke forbytte vore bedste Rettigheder mod slette Varer. Dersom det skulde blive Skik at købe Stemmer paa denne Maade, saa kan denne Fremgangsmaade mødes paa en anden Maade, og det er at betale Folk for at blive borte, og da kan man jo forstaa, at den Mand, som lader sig købe for 2 Kr., meget gjerne bliver borte fra Valget for f. Ex. 50 Kr. Vilde man samle en Mill. Kr. i dette Land, skulde man med største Lethed kunne beherske Valgresultaterne. (Stemmer: Det er lumpent sagt! De faar ikke købt nogen). Jeg foreslaar ikke at købe nogen til at stemme; men kun at betale dem for at være borte. (En Stemme: Vi lever i Norge vi, De!) - Valgets Resultat vilde da blive et Resultat af Pengene, og det, siger jeg, er et overmaade uheldigt Resultat. Jeg haaber nu, at jeg har Ret i det, at saa vel Arbeidsgivere som Arbeidere vil være enige med mig i, at det ikke er rigtigt, at Valgretten skal kunne købes og sælges, og at de derfor vil være enige i paa en eller anden Maade at modarbejde det Uvæsen, som er kommet ind. I ethvert af de praktiske Gjøremaal i Livet er jeg vant til at sætte stor Pris paa den dygtige Arbeiders Mening. Jeg har gennem mit eget Liv faaet al Agtelse for dens Mening, der selv paa nært Hold har behandlet en Sag, som han forstaa, og derfor har jeg altid i min Virksomhed med stor Glæde og Fordel indhentet mine Arbeideres Mening, enhver paa sit Stadium. Jeg har fremdeles efter det Kjendskab, jeg har til dygtige og brave Arbeidere, fundet overordentlig stor sund Sans hos dem, og det er derfor mit Forslag nu, at saavel de af Arbeidsgiverne, som heri er enige med mig, som et Par ledende Arbeidere fra hver af de Verksteder, som her iaften er repræsenterede, skal mødes til en nærmere aftalt Tid. Vi kunde da diskutere de Midler, hvorved vi paa en hensigtsmæssig Maade kunde befri Arbeideren fra den Skamplet, at man tilbyder at købe hans Stemme for Penge. Ligesom Cobden i sin Tid stiftede en Anti-Kornlov-Liga, saa kunde der maaske hos os være Grund til at stifte en Anti-Krogvei-Liga. Enhver Mand skal ikke taale at nogen tilbyder ham at købe hans Stemme for Penge. Føler enhver dette, da er han isandhed en fri Mand; gjør han det ikke, bliver han en Trel. (En Stemme: Underret Haneborg om dette). Jeg er ikke Nogens Bud og jeg kjender ikke Haneborg og heller ikke nogen af de politiske Størrelser, som har med disse Sager at bestille; for alles Vedkommende er det lige urigtigt; men Storthinget har gjort den Lov, som vi taler om. At en Mand af Mangel paa Forstaaelse misbruger den, det er en anden Ting; men at

den Magt, der giver Love, og at de Jurister, som skulle forstaa sig paa at bruge
460 Loven, skal benytte et saadant Middel, deri ligger Feilen. - Jeg saa tilfældigvis
idag, at der ianledning af dette Møde, som jeg gjentager er en Indbydelse, var en
Bemærkning i Dagbladet, hvor det fortaltes, at der paa Billetterne stod: Kom
paa Kaysalen, samt at de var indsendte i Hemmelighed. Begge disse Udtalelser er
mig nye Vidnesbyrd om, hvorledes denne Presse har Mangel paa Sans for det
465 faktiske. Der stod ikke saa paa Sedlerne, og der kunde ikke udstedes Indbydelser
i Hemmelighet, til 1200 Mennesker. Man skreg det ikke paa Gaderne, men
sendte Indbydelserne omkring, og det kunde ikke være nogen Hemmelighed.
Der stod en anden Ting paa Billetterne, som vil give mig en Ide til Slutningen,
nemlig det røde Kors. Det kom der, fordi jeg ønskede et Mærke, saa at disse ikke
470 skulde forvexles med andre Billetter til denne Sal. Det Kors har imidlertid en
ganske egen Betydning. Der findes nemlig over hele Europa en Forening, som
kalder sig «Genferforeningen» (Uro). Denne Forening har til sit Maal at
behandle og pleie alle saarede og syge i Felten, alle de, der lider som Følge af Krig
og Ulykker. Det er altsaa et smukt Maal, og dette Kors er i Sandhed Symbol paa
475 en kjærlighedsfuld Tanke. Der har Dagbladet selv givet mig en Ide, og kan det
frugte noget, vil det være overordentlig gavnligt. Jeg nærer det inderlige Ønske,
at vi paa samme Tid, som vi bevarer vor Frihed og Lighed, stadig maa gaa frem i
Kjærlighed indbyrdes og i virkeligt Broderskab. Vi har en saa lykkelig Forfatning
som faa. Vi har saa smaa Skatter som faa; vi har en haard Vinter, men det kan
480 ingen Lov forandre. Men ved den Forfatning, vi har, der styres af disse tre
Tøiler, har vi Sikkerhed for, at alt gaar godt, og at der hersker Ligevegt. Disse
Tøiler knyttes sammen, og Knuden, som vi kalder Kongemagten, den skal vi
søge at bevare saa den er hel og ikke kan vrænges. Derfor vil jeg opfordre alle, at
vi af disse Hensyn, af Kjærlighed til vor Konge og vort Land, af Kjærlighed til
485 Forfatningen og af indbyrdes Kjærlighed til hinanden, nu reiser os, tager Hatten
af og istemme et Leve Kongen! Leve Fædrelandet!

Samtlige Tilstedeværende reiste sig og raabte et nidobbelt, kraftigt Hurra.
Kaptein Heyerdahl bemærkede dernæst, at han havde indbudt til dette Møde,
490 for at Arbejderne skulde høre hans Foredrag; men at det ikke havde været hans
Hensigt denne Aften at fremkalde nogen Diskussion. Var der derimod herfor
nogen Stemning, vilde han med Glæde stille Lokalet til Disposition en anden
Aften. - Mødet, der egentlig nu skulde være at betragte som sluttet, fit et
Efterspil gennem en Interpellation, der rettedes til Taleren af en Stemme nede i
495 Salen; Stemmen viste sig senere at komme fra Folkehøiskolelærer Sverdrup, der
vilde tillade sig at spørge Foredragsholderen, om Foredragsholderen havde noget

imod, at en Ytring fra Foredragsholderen blev gjort til Gjenstand for nærmere Forklaring.

500

Taleren: Foredragsholderen er en noget lang Titel. De kan jo kalde mig ved mit Navn.

Sverdrup: Ja, det kjender jeg ikke!

505

(Latter).

Taleren: Jeg heder Heyerdahl.

510

Sverdrup: Altsaa, Hr. Kaptein (Stemmer: Jamen kjendte han det lel!) vil jeg tillade mig at forhøre, hvad De mente med, at Høire, dersom det seirede, vilde blive nødsaget til at tage Forholdsregler ligeoverfor sine Medborgere for at bringe Fred i Landet.

515

Kaptein Heyerdahl replicerede ved at gjenlage, hvad han allerede tidligere havde ytret, idet han endvidere tilføiede, at han kun havde talt om Muligheder. Hr. Folkehøiskolelærer Sverdrup gentog sit Spørgsmaal; han fandt Forklaringen utilfredsstillende, hvortil Hr. Heyerdahl svarede: Da siger jeg med Bjerkebek «Hu Mari Monsen faar vente!» (Bravo, Latter). Idet Hr. Sverdrup ikke kunde fremtvinge nogen videre Diskussion, søgte han at vække Latteren ved at fortelle en pointløs Anekdote. Han fik den ogsaa; om Latteren var i hans Favør, er en anden Sag. I det andet Hjørne af Salen hørtes paany en Stemme, som forlangte Ordet. Røsten viste sig at komme fra Hr. Vullum, der først stansedes af

520

Dirigenten med, at Mødet var sammenkaldt for Folk, som arbejder med Haand og Aand, ikke for dem, som blot arbejder med Munden, - men senere fik Ordet til en liden Udvikling, hvoraf det fremgik, at han paa det inderligste beklagede Hr. Heyerdahls Ytring om, at Stemmer skulde kunne kjøbes eller sælges. Den politiske Overbevisning var en Mands moralske Mening, og den kunde ikke forandres ved Kjøb og Salg. Hr. Heyerdahl svarede hertil, at han ikke havde talt om at kjøbe Stemmer, men om at faa Folk til at være borte fra Valghandlingen, hvilket gjorde en stor Forskjel. Hr. Vullum fremhevede atter, at det visselig vilde være det mest foragtelige og forkastelige, om man søgte at indvirke paa Valgene og forandre Folkets Stemning ved at kjøbe eller selge Stemmer. Han betonedes stærkt, at det aldrig var Venstres Mening her i Hovedstaden ved Myrmænd eller paa anden Maade at fremtvinge et Valg, der ikke var stemmende med

525

530

535

Befolkningens politiske Opfatning. Hermed var Mødet hævet. En Arbeider reiste sig og takkede i jevne anslaaende Ord Kaptein Heyerdahl for hans Foredrag, hvorpaa han udbragte et Leve for ham, der efterfulgtes af kraftige Hurraraab. Kaptein Heyerdahl udtalte sin Tak til Arbeiderne for den Ro, hvormed de havde paahørt ham, og sin Tillid til deres sunde Sans, der dog tilsidst vilde finde den rette Aarsag til Forstyrrelsen af Frugterne af deres Arbeidsdygtighed.

Kilde

Aftenposten nr. 217 og 218, 1882

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/om-myrmandsuvaesenet-og-den-nuvaerende-situation-idetheletaget>